

A szovjet hadsereg képzőművészcsoportjának, a *Grekov-Studió*nak művészei az országokat, népeket felszabadító győztes szovjet csapatokat nyomon követve, tíz évvel ezelőtt' eljttek Magyarországra is, s alig pár héttel hazánk felszabadítása után, már Magyarországon készített rajzaikból akvarelljeikből rendeztek kiállítást Budapesten, a Magyar Művészek Szabad Szervezete helyiségeiben.

1945. május 24-én baráti találkozó keretében ismerkedtek meg a magyar képzőművészek a Grekov-Studió Budapesten tartózkodó tagjaival.* *N. N. Zsukov* kapitányt, a Grekov-Studió művészeti vezetőjét és *A. V. Kokorint*, *M. V. Matorint*, *N. M. Avakumovot*, *N. J. Szokolovot*, *Horpakot* és *Zsitkovot*, a Grekov-Studió tagjait Ék Sándor, a Szovjetunióból hazatért magyar művész mutatta be a találkozóra összegyűlt képzőművészeknek.

A találkozó alkalmából megrendezett kiállítás volt a szovjet művészet első külföldi kiállítása a háború befejezése után.

A Szabadszervezet két termének falait töltötték meg a Budapesten időző szovjet művészek legfrissebb rajzai. Az élmény közvetlenségével beszéltek ezek a dokumentum-értékű művészi rajzok a háború szörnyű pusztításairól, s a sok szenvedésen átment ország újjáébredő életéről. Megmutatták a fasiszták igájából a magyar népet is felszabadító szovjet hadsereg harcainak igaz emberi arcát. A mondanivaló világossága és a művészi kifejezés közvetlensége mindenki számára azonnal érthetővé tette azokat az eszméket, amelyek hirdetését a szovjet művészet hivatásának tartja.

A Grekov-Studió tíz évvel ezelőtt nálunk járt művészei voltak hazánkban a szovjet művészet első hírnökei. A szovjet hadsereg katonáiként jöttek el hozzánk, s egy erkölcsileg magasrendű művészi szemlélet-ről, egy emberi tartalmában igaz, *minőségileg új* művészetéről beszéltek alkotásaikban, — melyeknek témáit a mi életünkben merítették.

*

A Vörös Hadsereg kultúrmunkájának fontos szerepe volt a szovjet művészet egész fejlődéstörténetében, a szocialista-realista alkotómódszer következetes kialakításában. Már 1922-től kezdve külön kiállításokat rendeztek a szovjet művészek a hadsereg életéből vett témákat, a Vörös Hadsereg dicsőséges harcait megörökítő képzőművészeti alkotásokból.** Ezek a *tematikus* kiállításokon a szovjet képzőművészek legnagyobb jelentőségű alkotásainak egész sorát mutatták be. A szocialista-realista alkotómódszer kibontakozásának történeti útját világosan nyomon követhetjük e kiállításokon.

A Grekov-Studió 1934-ben alakult: *** Vorosilov honvédelmi népbiztos teremtette meg a Vörös Hadsereg kötelékében működő képzőművészcsoport első szervezeti formáját. De, amint láttuk, a hadsereg képzőművészettel kapcsolatos kultúrmunkája már jóval előbb megindult. *Grekov*, a kiváló szovjet csataképfestő 1920-ban lépett a Vörös Hadseregbe, s egész munkássága egygyé forrt a Vörös Hadsereg életével. Tulajdonképpen Grekovnak a hadsereg kötelékében végzett munkájával kezdődik a Grekov halála után létesített Studió előtörténete.

A Grekov-Studió az első időkben a legtehetségesebb katonaművészek gyakorló műterme volt. De a Nagy Honvédő Háború idején bevonta munkájába a Studió

* Orosz—magyar művészetalálkozó. A Vörös Hadsereg festőinek budapesti kiállítása. (Fóthy.) Kossuth Népe, 1945. máj. 26.

** Lásd *Valentin Brodskij*: Szovjet csataképfestészet, Leningrad—Moszkva, 1950. (Magyar nyelvű összefoglalása Szabad Művészet 1951. márciusi számában.)

*** *B. Nyikiforov*: „A Grekov-Studió katonaművészei a Honvédő Háború frontjain.” Leningrad—Moszkva, 1946.

N. I. SZOKOLOV: A budai vár az ostrom után (Szénrajz)

V. V. BOGATKIN: Itt a Tisza (Rajz)

a képzőművészeti iskolák fiataljait, s megszervezte a hivatásos katona-művészek kollektíváját.

Verescsagin, a XIX. század végének nagy orosz csataképfestője megmondta már, hogy a háborúról igaz képet adni nem lehet, ha csak távolról, messzelátón át figyeljük a csatát. A legjobb orosz csataképfestők kifejezőereje, tartalmassága valóban az élmények valódiságán alapul.

A Grekov-Studio művészei is a front első vonalaiban harcolva járták végig a Szovjet Hadsereg hatalmas útját Sztálingrádtól egészen Berlinig. A háború bátor harcosokká edzette a katonaművészeket, akik nemcsak ecsettel, de ha kellett, fegyverrel a kézben is helyt tudtak állani. A front első vonalában hősi halált halt K. Gogoberidze festőművész golyótól átjárt rajzmappája jelképe a katona-művészek bátorságának.

A front első vonalaiban dolgozó katona-művészek előtt a háború különböző szinterein és különböző szaka-szaiban más és más formában jelent meg az, aminek megragadását döntő jelentőségűnek kellett érezniök. 1942 telén Sztálingrád védelménél az erődökké átalakult üzemekben, lakóházakban folyt a harc. Az egyik parancsnokság a gyár martinkemencéjéből irányította a műhely másik végét megszállva tartó német fasiszták elleni támadást. Az üzem félhomályos belső helyiségében folyt az élet-halál küzdelem. Igaz képet ezekről a harcokról valóban csak az festhetett, aki maga is átélte. A megvert ellenséget nyomon követő szovjet hadsereg harcait ábrázolni akaró művészeknek egészen más jellegű feladatokat kellett megoldaniok a Dnyeper vidékén, az arjoli harcokban, Krimben, Karéliában vagy a leningrádi frontokon.

A gyors előretörés során a Grekov-Studio művészei a munkájukhoz szükséges felszerelést speciális tábori autókön szállították egyik helyről a másikra. S minden helyen új, tartalmában újszerű feladatok megoldása állott előttük.

Lengyelország, Románia, Magyarország, Cseh-szlovákia fasiszta német igában sínylő népe felszaba-

dítóját ünnepelte a hazája földjére lépő szovjet katonában.

A Grekov-Studio művészeinek Magyarországon készített rajzai már nem csatajeleneteket ábrázolnak, hanem az elpusztított városok romjai között meginduló életet tükrözik. Jóformán minden nálunk járt szovjet művész megörökítette rajzain a rombadólt királyi palotát, amelyben a megdöntött hatalom szimbólumát látták. Többen ábrázolták a felrobbantott hidakat is, a fasiszta gaztetek vérlázító tanúbizonyságait. A városok utcáiról készült rajzaik bemutatják a harcok nyomait magukon viselő épületeket és a háborús szenvedésektől elgyötört lakosokat. Éles szemüket nem kerülték el az új életet

kezdő országban még megmutatkozó ellentmondások: frissen felvetett rajzaikban megmutatják a kávéházakat megtöltő úzereket, kapitalistákat és az utcákon éhesen ácsorgó munkanélkülieket. Pillanatképeket készítettek a nagy hátizsákot cipelő papról és a sietve lépdelő apácák csoportjáról is. Minden rajzukban megtaláljuk a szovjet művészet legfontosabb jellegzetes-

A. KOKORIN: Szovjet katona és pap (Tollrajz)

ségét: a véletlenszerűben is a lényegeset feltáró igazsághűséget. Meleg együttérzéssel ábrázolják a felszabadított országok népeinek életét, de sohasem válnak érzelgőssé.

„A szovjet művészek azt ábrázolták, amit láttak, s úgy ábrázolták, amint megköveteli a szovjet ember öntudata és kötelessége: igazsághűen, realiztikusan.“ — írja *A. A. Sziporov* a „Risunki“ (Rajzok) c. rajzgyűjteményhez írt tanulmányában.*

A Magyarországon járt szovjet művészek azonos témákat dolgoztak fel, de rajzaik visszatükrözik alkotói egyéniségét is.

A Sztálin díjas *N. N. Zsukov*, a művészcsoport vezetője, a portré és az életkép mestere. A lehető legegyszerűbb eszközökkel, világosan, közérthetően mutatja meg az ábrázolt alakok jellemét; realista rajzai lírai érzésekkel gazdagok, sokszor a gyengéd humor kedves-ségével átítatottak. Fontos szerepet játszik rajzaiban az elbeszélő elem. Háborús élményeit a művész naplójában is feljegyezte. Leírásait a képszerű elevenség jellemzi, szavakkal is mindig képeket idéz elénk.

Naplófeljegyzéseket a többi művész is készített magyarországi útján. Szeretettel beszélnek a falvak és városok lakóiról, akik mindenütt érdeklődéssel nézték a rajzoló szovjet művészek munkáját.

A. V. Kokorin, a szovjet könyvillusztráció kitűnő művésze, Magyarországon készített rajzaiban eleven mozgalmassággal ábrázolja az utcák életét, élesen jellemzi az egyes típusokat. A gyors vonalakkal papírra rögzített, sokszor vázlatzerű rajzok rendkívüli frisséssel és elevenséggel írnak le egy-egy figurát, egy-egy jelenetet.

Ha a művészek helyszínen készült rajzaik egyrészét csak később kidolgozandó művek vázlatának tekintik is, e rajzokban is érezzük már a közvetlen élmény művészi megformálását, s éppen ezért önálló művészi jelentőségüket.

A. KOKORIN: A Ferenciek tere (Tollrajz)

M. V. Matorin, szülészet és linoeum-metszet természetéből következő nagyvonalú összefoglalással ábrázolta Budapest városrészeit. Számos akvarelltájképet, ceruza és tusrajzot is készített Magyarországon.

N. M. Avvakumov sohasem foglalkozott a szó szoros értelmében vett csatajelenetek ábrázolásával. A Grekov-Studio tagjaként a fronton dolgozva, leginkább a háború nyomait magukon viselő tájakat és műemlékeket örökített meg. Számos háborús csendéletet is készített, amelyeken sisakokat, hátizsákokat, pisztolyokat, jellegzetes felszerelési tárgyakat ábrázolt. Emellett, mint minden frontrajzoló, ő is számos rajzán mutatta be a szovjet harcost, a háború hőst.

Más alkalommal, más alakulatokkal járt nálunk *V. V. Bogatkin*, a Berlin elfoglalását ábrázoló, hősi pátozzsal áthatott rajzok alkotója és *A. A. Gorpenko*, a csatakép-panorámák festője, a Szovjet Hősök berlini emlékműve mozaikjainak készítője.

A szovjet frontrajzolóknálunk készített munkáiról beszámolva meg kell emlékeznünk *Ék Sándor* háborús rajzairól is. Ő a harcoló csapatokkal tért vissza hazájába, s drámai erejű rajzokban örökítette meg a Budapest felszabadításáért folyó harcok több fontos jelenetét. A szovjet művészet nagy iskoláját végigjárt magyar művész alkotásait méltán tartjuk számon a felszabadító háború eseményeit bemutató nagyjelentőségű művek sorában.

Most amikor hazánk felszabadításának tizedik évfordulóját ünnepeljük, s egy évtized távlatából nézünk vissza a szovjet frontművészek alkotásaira, meg kell állapítanunk, hogy ezeknek a rajzoknak valóság-idéző ereje töretlen, s éppen ezért nem történelmi dokumentumok csupán, hanem maradandó értékű művészi alkotások.

S. L.